

מקצועיים

קובץ סידותי מורה

גליון ז'

תמו — אב — אלול מסמ"ה

בדין תגין שאינם נוגעים בגוף הארות והנוגעים זה בזה.

זקונים (סימן ל"ז) בכל מקום שאותיות שע"ט נ"ז ג"ץ כתובים אפילו בספר תורה עיריכים תגין קטנים מדין התלמוד פרק הבונה (דף ק"ד) שע"ט נ"ז ג"ץ בלי תגין אין אותן כל ואין חייבין עליהם בשבת כמ"ש עכ"ל. והרמב"ם פ"ז מהלכות ספר תורה והלכתה ח' כתוב להדייא שאין התגין מעכbin, ובהכרת לומר דהרבב"ם לא ס"ל כאוקימחה בתורה רפרק הבונה (דף ק"ד) דצרכיהם שע"ט נ"ז ג"ץ תגין. גם הרי"ף רבו השמייט לאוקימתה זו. ועיין בשלטי גבוריים סביבה הרי"ף (דף קל"ז ע"ב) הביא כל סברות הפוסקים בעניין זה עש"ב. למදנו מכאן דלהרבב"ם והרי"ף דאם אין נוגעין באות כסדרם. גם רבים סוברים כן עיין שלטי גבוריים. ותמייה לי מלה תוא על הרוב מנהם עוריה ז"ל עכ"ל מהרי"ץ.

והנה כבר הרמ"ע עצמו בתחוםו הנ"ז עמד

.א.

בשו"ת פועלח צדיק למהרי"ץ זצוק"ל (ח"ג סימן רכ"א) כתוב זו"ל: בעניין התגין של ספר תורה תפילין ומזוות כתוב הרוב מ"א (סימן ל"ז ס"ק ג) זו"ל: צריך שייהיו התגין נוגעים בגוף האותיות או שנוגעים זה בזה. פסולים, ואם ידענו שכתחם מומחה, תליןן שנפרד אחר שנכתב ומכשירים (מנחים עזריה סימן לה), ועם"ש סימן ל"ב ס"ק ג' עכ"ל. ולשם כתוב בשם המאירי דמכשידים בתג הדבוק לחבירו*. וכתוב הרלנ"ח שנראה שהרבב"ם חולק עיין שם. ואני הצער ראייתי כמה ס"ת מהראשונים נ"ע שאין התגין נוגעים בגין האות, ונלע"ד דפלוגתי יהו תלייה בה היא דמסכת שבת (דף ק"ד) דאם בשכת כתוב שע"ט נ"ז ג"ץ בלי תגין דפטור. ח"ל עטרת

* ב מג"א שם (סימן ל"ב ס"ק ג) אין כתוב כלשון זה, אלא-tag אחד דבוק לחברתו כשר עיין שם, והכוונה שתג מדביך אותן זו לאות הסמוכה לה, וכਮבוואר בגין דברי המאירי (בקורת ספר מאמר ב' ח"ב), ומטעם שניכר שהדיבוק אינו ע"י עצמה של האות, והעתיקנו לשונו להלן אותו ד'. וגם בכנה"ג שמן מוקוד דברי המג"א מבואר היכי. וכן בשער תשובה (ס"ק י') ובמחצית השקל ביארו כן דברי המג"א. [ותג הדבוק בחברתו שהביא המג"א מהכנה"ג בשם המאירי, מבואר שם ב' דשתי האותיות דבוקים ע"י Tag של אחד מהן. ומעין זה של אות זו דבוק באות אחרות. אבל במחלוקת שיש שם ב' דשתי האותיות דבוקים ע"י Tag של אחד מהן. וניכר שהאותיות כתיקונן כתוב החיד"א בשוו"ת יוסף אומץ זהינו שנעשה Tag בבליל דעת ומחבר האותיות. וניכר שהאותיות כתיקונן אלא דונתפסת לכלוך דיו כעין Tag והוא מחבר האותיות וכל היתר נתול דמי עי"ש. וכפירוש זה כי"
משמעות לשון המאירי שנתקתק בס"ד להלן, מ"מ נראה דגם באופן ש' השע"ת והגר"ז מכשיר המאירי].
א"כ איפוא אין ראייה מדברי המאירי אלו להסביר כשהחגין עצמן דבוקין אחד לחברו. ורבינו המחבר בעצמו בחשובה אחרת (ח"ג סימן ר"י) העתיק דברי המאירי כהוגן, ותמונה שכאן העתיקו שלא בדקדוק. והmag"א שצ"ין (בסימן ל"ז) בעניין תגין דבוקין שהרבמ"ע כי לפסול, לעיין בדבריו (בסימן ל"ב ס"ק ג) ששת הביא דברי המאירי והרבב"ם וכו', אין כוונתו לומר דהמאירי מכשיר בנידון הרמב"ע. אלא שאפילו בתג המרכיב אותן לחברתו הרמב"ם פסול. ובשו"ת זכרון יוסף (סימן ח"י) כתוב נמי לסfork בנדון דנתחברו התגין עד המג"א בשם המאירי הנ"ל, וכבר השיגו החיד"א בשוו"ת יוסף אומץ (סימן מ"א) דאין הנידון דומה לראייה וכדכתיב ומפורש לעיל.

מקבציאל/ קולן של סופרים

מייפסיל בהכי, הוא משומש שלא שלטה עינם בגוף תשובתו שם ביאר טעמו ונימוקו מה ראה על כהה, א"כ יש מקום לומר אילו זה שמייע להו והוא הדרי בהו, כדיימה לנ' בכיווץ בזה היכא דהאחרונים לא ראו דברי הראשונים דהלהכה בדברי הראשונים, ממש"כ מהרי"ק (בשער צ"ו), ומביאורם"א בחשנ' משפט (סימן כי"ה סוף סעיף ב'). ואפי' לגבי מrown הקדוש נקטו רוב הפוסקים שאין להכריע בדבריו במקום שלא היו לנגד עיניו דברי הראשונים.

עוד יש להתבונן אם כי העניינים ר"ל תגין פרודין ותגין דבוקין, שווים להדרי לעניין דין, או חדר מניינו קיל טפי. דמדברי הזכרון יוסף ושב"ע הגרא"ז וערוך השלחן שהכשידו מבואר בהדי"א דס"ל דבתרויהו כשר לפום מאידקימ"ל כהמכשידין בחסרון תגין. אבל בדעת מהרי"ז יש להסתפק, דלא כauraה בדבריו יש לפרש הדמי נמי סבירא ליה, ומה שלא ביאר בהדי"א במקنتهו כשותפה עד הרם"ע רק לגבי כשהתגין נפרדים מגוף האות, אין אלא משומש דבזה היה עיקר נדון רידיה לגבי ספרי תורה שכתבו הראשונים ז"ל בתגין פרודין, וע"ז קאמר דלי"ף ורמ"ס דמכשידין בחסרון למורי, ה"ה דכשידים כשאים מחוברים. וממילא שגם בתגין דבוקין הדין כן. אך הלא בתחילת דבריו הביא בשם המג"א דהמאררי מכשיר בתג דבוק וכי הרלב"ח דמהרמ"ס נראה המג"א בנדון תגין דבוקין (בחערה) דלא מיירי המג"א בנדון תגין דבוקין אלא בתג המחבר אותן אחת לחברתה, מ"מ לפי Mai דהבן ובינו המחבר דפלוגתא דהמאררי ורמ"ס הינו בנושא זה עצמו, אם כן מאחר דבמהשך תשובתו כתוב דלרמ"ס כשר בתגין פרודין מן האות, אי הווה סבירא ליה דהוא הדין בתגין הדבוקין דלא כהרלב"ח היה לו לפרש שיחתו ולחמו גם על פטגמא דנא בשם שחמה על דברי הרם"ע. ומדשתק ליה שמע מינה

על זה, וכORB דרכ' דלהרמ"ס אין התגין לעיבוכא, הינו כשלא כחbn כלל, אבל כשבתוכן ולא חיברן הויין כאוות יתירות ופסול. אלא שמהרי"ז לא ראה גופו דברי הרם"ע במקומן, רק במג"א שהביאו בקיצור, ומשו"ה חמה עליו. וכן תהה גם בס' ערוך השלחן (סימן ל"ז סוף סעיף ג'). וברוך זו היל גם הגרא"ז בש"ע שלו כדמותו ממה שכתב בזה"ל, ואם איןנו נוגעין בגוף האות או שנוגעין זב"ז פסולין וצריך לתקנם לכתילה, אבל בדיעבד אפי' לא עשה להן תגין כלל כשרים ע"כ. הרי רסובר דלהמכשידין בחסרון תגין ה"ה רכשו כשהן פרודין מהאות או כשורקים זב"ז. גם בשווית זכרון יוסף (סימן ח"ז) כתוב זו"ל, ומש"כ המג"א (סימן ל"ז סק"ג) שם אין התגין נוגעין בגוף האות או שנוגעים זב"ז פסולין. ייל הינו שפסולין התגין וצריך לתקנם, אמנם הס"ת אין נסלה משומש כך דלא גרע משאן לה תגין שעטננ"ז ג"ז ז"ל פסל בסחתמת הש"ע ע"כ. וכך אמרו ליתנייהו להני מיili, דבהדריא מבואר בגוף השו"ר הרם"ע דרכ' להמכשידין בחסרון תגין, מ"מ כשבתוכן ולא חיברן לגוף האות גרע. ובתשורי הרם"ע הלשון הוא פסול (כמו שנעתק להלן בס"ד), לא ממש"כ המג"א בשמו פסולין, הלשון זה הוא דיכול להתרשם שהtagין בלבד היל שפסולין בדברי הזכרון יוסף, אבל לשון פסול משמעו שהס"ת תפילין ומזרוזות עצמן נפסלין בכך. וגם החזו"א קודם שראה דברי הרם"ע במקומן פירש דהכוונה שהtagין בלבד היל הפסולין, ואח"כ כשיין בחשו"ר הרם"ע עצמו חזר בו וכORB דבריו דפסול הפרשיות. עיר מ"ש להלן את ה'). וכבר השיג החיז"א בירושפ אומץ (סימן פ"א) על דברי הזכרון יוסף מהאי טעמא. וכן בלשכת הסופר (סימן ה' ס"ק כי"ה), שם העיד גם עד הגרא"ז הנז').

ומהשתא הדבר צריך תלמוד אם אפשר להכשיר בכוי האי גוננא, לאחר דהפוסקים שחמהו עד הרם"ע או שפирשו כוונתו שלא

נפרדים לגמרי מהאות ועשין אותן אחרות שהיא ש"ן לעצמה או אף י"ד קטנה לעצמה נלשונזה מתייבת וכל שכן וכרי לא זכית להבין Mai קאמר, ובכמלה גווני שעלו כמחשכה לא נתבררו לי דבריו כהגן ודוק וקרוב אצלי שנפל ט"ס או חסרון לשון בכאן ולשונו וכל שכן וכרי לא ברירה לי אי אתה למייר דבריה פשיטה טפי להזhor או בהיפך חוטרא יתרוא. יב"ן. על כן יש לי לדון בתיבות הנකודות בתורה כಗון ויאמרו אליו בר"פ וירא כמו שוכר רשי נקוד על אייז' וודמייהן, לשבח את הספרדים שלא נהגו בניקוד, והמנקד יהר שלא תהא בנקדותיו צורת יוז"ד או אחד משאר גלמי אותיות, וה"ה והוא הטעם בתגין, זפילאה דעת ממי מה שמשבח את הספרדים שלא נהגו בניקוד, הלא אלו הנקדות מוכרו בהריה בדברי חז"ל בתלמוד ובמדרש בדוכתי טوبا (עי' מש"כ בהז' בפס"ד בקונטרס סיח המתקח), ולא רק בדברי רשי. ומש"כ שהספרדים לא נהגו בזוה, שאלתי על זאת ונודע לי שהספרדים גיב כותבים אלו הנקדות, וע"ע בקול יעקב (סימן ע"ה סקבי) שביאר מנהג בגדאד באיזה אותיות עושים נקדות. ושם כמקומו של הרמ"ע דהינו באיטליה בלבד הוא דלא נהגו בזוה. יב"ן. וכבר קילסתיך באומנות התגין באזני שאר הסופרים וחכבותי מעשיך בפניהם, ועם היוחי פוסל כל שאינו עשוי בתיקון זהה, מ"מ אם בכתיבתך או במעשה שאר המומחים בכך מצא איזה תג נפרד תליין בטשטוש אחר שנעשה בהכשר ומיכשדנא ע"כ.

והאחרונים תמהו על מש"כ דתליין שנפרד אחר הכתיבה, מה יושיענו זה מאחר הדשתא סוף סוף נפרד הוא, עי' ע"ז להלן>About ha. ומש"כ הרמ"ע דמקצת סופרים במקומו לא הי מדבקין התגין לאותיות, ר"ל שככוננה תחילתה לא הדבקום, ומשו"ה הוצרך להביא ראויות דבעין דבוקין ועליהם יש להוסיף שכ"ה גם דעת האר"י דצ"ל דבוקין באותיות כמש"כ במברא שערוים ו מביאו קול יעקב (סימן ל"ז סק"ח).

דמסקנתו היא דבתגין דבוקין פסול, ובשאים נוגעין באות כשר.

ואכן בתשו"ר הרמ"ע מבואר טעמי חלוקים בשני הנושאים. דכשהן פרודים מהאות הטעם לפסול מושם שנראה כיtron אותיות בין השיטין. וכשנוגעין וב"ז הטעם הוא מושם דדרמין לעיניין"ז ושינויין". וא"כ שפיר י"ל דרבוקין חמיר טפי. אלא דברבו בעצמו שם מחابر בהיפך דרבוקין קיל טפי. ומماחר דשאלה זו שכיה אטובה אמרתי בעבר פרשṭא דא ואתניתה בס"ד, לדעת מה יעשה ישראל.

ב.

ראש וראשון להմדרים בזוה הוא הרמ"ע מפANO בתשובותיו (שלחי סימן ל"ח) וז"ל: דקדקתי אחר קצת מסופרי מקומיינו שאינם מדריקים התגין לאותיות בס"ת תפילין ומזוחות, וגערתי בהם בנזיפה רבה, כי אפילו לדעת הרמב"ם שאין התגים מעכבים היינו בין איןנו לישנו, אבל החג שאינו נוגע נראה בעניין יתרון אותיות קטנות בין השיטין ופוסל, וממצאי בדברי בספר יראים ובמדרכי בסוף הלכות קטנות בשם מהר"ם, ובבס' התרומה (סימן ר"א) ג"כ בשם רגמ"ה ורש"י ופירש שהואadam שאוחז כל' זיין ומניפו הילך והילך, א"כ צריך שייה התג דבוק באוט, וכן בדור גם לדעת הנקדן שוכר שם והוא ה"יד יוסף הנקדן שהגניה הסמ"ג ואיש חכם ומומחה היה בדורות הראשונים ההמה, ועוד ראייה עצמי[ח] וגדולה היא אליו, ממאמר החכמים דקרו אליה קשרת כתרים לאותיות, ופשוט הווא וצוויתו לתקן, עוד הזרותים שייהו התגים מגיעים כל אחד מהן לגוף האות נפרד כל תג מחבورو במקומות דיבורקה באותיות, שלא יהיה אלא זיניין לא עיניין או שינוין כמו שראית רבים מהם, וכל שכן שהוסתפי לסופרים זהירות כשלא יהיה

מקבציאל / קולן של סופרים

משמעותה ע"ד הוכן יוסף רדברי הרמ"ע נראה דגרא
תגין דבוקין מבשאן לה תgin כל, וזה איתו מבואר במא"א.
ומשי"כ רק בלשון נראה, הוא משומך דלא נתבאר זה כהדיा
בדברי הרמ"ע עדיף להמשירין בחסרון תgin מ"מ הכא גרע
רק לגבי תgin פרודין ולא לגבי דבוקין]. אלא נראה
דכוונת החיד"א לומר כדביארנו לעיל בס"ד דברה
לא ס"ל להרמ"ע לפסול בדייעבר, דעת כאן לא
קאמר לפסול אלא בתгин הפרודין מגוף האות,
משום דאי להמשירין בחסרון מ"מ הכא שני
דנראין כאוותיות קטנות, משא"כ בתgin דבוקין
זביז דלייכא האי טעמא לא מיפסיל לדידיהו,
ומשו"ה לא כתוב הרמ"ע זה אלא לזהירות
בעלמא.

ומצאתי שכ"כ גם כן בס' שמח נפש (אות ת'
דף ת"ח) רז"ל: אגמי הרואה כי לאرأי
זה כראי זה, וכן מוריין דברי ראש המדברים
דקודקים אלו בענייני התgin ה"ה הרמ"ע ז"ל,
שהוא עצמו נתן הפרש והבדל בין שני ערעוריו,
כי בתחילת אמר דקדקתי וכו' שאינם מדברים
התgin כאוותיות וגערותיהם בהם בנזיפה רבה וכו',
ואיתוי ע"ז ראיותיו ונגידוי הפט"ס דס"ל הבי,
ושוב כתוב עוד הזרותים שייהיו התgin מגיעין כל
אחד לגוף האות נפרד כל אחד מחבריו וכו', ולא
הביא שום ראייה או פוסק ולא גער ולא גור
להטופרים על זאת כמו שעשה בתחילת לנגור
בNazifa רבה, והדקוק בדבריו יראה שגם מש"כ
בפט"ס דבריו ועם היותי פסול וכו', והוא למ"כ
בתחילת דקדוק הרמ"ע בליישנעה איזה Tag נפרד
 וכו', מוכח דמיירי דוקא ע"ז לחוד. אלא דמ"מ
קצת מקום למפקק לומר דמרחיטת לשון
הרמ"ע מתחילה ועם היותי פסול כל שאינו עשוי
בתיקון זהה וכו', ממש דקאיأكل מא דקאמאר
לעיל מינה.

ומדקודק לשונו נראה דתgin שאינן מחויבין
לגוף האות, חמיר טפי מתגין הדבוקין
ובז"ז, דLAGBI תGIN פרודין כתוב וגערותי בהם
בנזיפה רבה, ואילו לגבי תGIN הדבוקין לא כתוב
רק הזהרתים וכו'. דמ"מ עותה
דרך כלל זהירות וחומרה ולא לעיכובה כנודע
רعي' שדי חמד (בכללי הפט"ס סימן ט"ז מאות ג').
וכיווץ בזו במש"כ שם בסוף תשובה הנז' אחר
הענין הנז' רז"ל: עוד הזהרתי את החברים
שלא יעשו סימניות של אוותיות בגוף התפלין
להכיר בין של רשי' ושל ר"ת. כי ראייתי מי
שחשב לחוקק בשולי התיחורה של לרשי'ות
לשלה ר"ת, ומחייבי בידם, אלא ימציאו להם
סימניות אחרות שתהייה בהן טביעות עין וסימנים
מובאים בגדלן וקטנן של בתים או ברצועותיהם
וכיווץ לא זולת ע"כ. שגמ זה נראה דאינו פסול
בדייעבר, (וטעמו למנוע זה, נראה משום דמוסיף מה
שא"צ להזות, ובפרט שיש ציווץ בו צורת שמי"ן בולטים
ע"ג הבתים של ראש), ומשו"ה כתוב הכא נמי לשון
זהירה בעלמא, ה"ה הכא דנקט בלשון זהירה,
ר"ל לכתילה ולהסתלק מן הספק.

וכן נראה דעת החיד"א בשורת יוסף אומץ
(סימן ט"א עיי"ש, דהgeom דמתחלת חלק ע"ד
הזכרון יוסף שכ' להכשיר בתgin דבוקין זב"ז
מטעם דלא גרע מכשאין Tagin כל, דדברי
הרמ"ע נראה דגרע, מ"מ סיים שם, אמן נראה
דחששת הרמ"ע ז"ל דנראין כאוותיות קטנות לא
שייכא בנז'ך, וגם יש לומר דהgeom דנתחבר אותה
באות פסול לכ"ע, היינו דוקא באוותיות שהם
עיקר הס"ת, אבל בתgin לדעת המשירין בלי
תgin, אין הס"ת נפסל בנז'ך דלא שיך חששת
הרמ"ע ע"כ. ולכארה אינו מובן דמ"מ הרמ"ע
חששת בתgin דבוקין מטעמא אחידנא דלאו זיין"ן
גינהו ונראין בענייני"ן ושנייני"ן. וזהה לפני החיד"א
עד תשובה הרמ"ע ולא רק קיצור דבריו שבמא"א, כדוגמת

האומרים רצואה זו כשרה לא אמרין סב"ל, כמו"ש בסיד
כבראות יצחק הלכות לולב ס"ק ט"ז. מ"מ לדינא
נקטינן כהרמב"ם ווש"ע שפסקו להכשיר בלבדיכא
תгинן וגם הרבה מרבותה סבירא فهو הכי, א"כ
שפיר יש להכשיר בתгинן דבוקין כմבוואר. ולפי
מה שכחוב מהר"י מינץ (סימן ט"ז) הרמב"ם מודה
הבמוקם דאיقا ס"ת בתгинן אין לקרות בס"ת
שאין בו תгинן, הנה החה"ד לא ס"ל הכי, וע"ע
בארות יצחק (הלו' תפילין ס"ק מ"ב). ובפרט שכן
הוא המנהג בקהילותינו בכמה וכמה ספרי תורה
שאין בהן תginן שקורין בהן וمبرכין, גם בתפilioן
ומוזות יש שאין מקפידין), ובמוקם מנהג לא אמרין
ספק ברכות להקל כմבוואר בפוסקים.

ג.

הלבך נלע"ד דאפי' את"ל דהروم"ע פסול בתгинן
דבוקין, אינו אלא משום דנקיט ואזיל
בשיטת הפסיקים דס"לadam לא עשה תginן פסול.
וכדמות ראייה לזה הוא DIDOU דהרום"ע היה
מקובל ורב גוביה בחכמת האמת, וקיבל מהר"י
סrox תלמידו של רבינו האר"י זיע"א, ומצביעו
להאר"י שהחמיר מאד בתгинן, ברכבת החיד"א
bijosif אומץ (שם סוף ר"ה ומ"מ). ואפ"ה לא נזף
הרמ"ע בסופרים על זאת, מאחר דעתכ"פ יש סמן
להכשיר בזה אליו דרבנותא דס"ל דאיין התginן
מעכביין, משא"כ כשהן פרודין מהאות דס"ל
דלאcoli עלמא פסול.

וטעמא דAMILTA נראית לבאר בתרי גווני, חדא
רכיוון דניכר בתginן הן ולא אותיות בפני
עצמם שהרי דבוקות הן בגוף האות רק שנתקלקלה
צורתן ונדרמו לעיניין"ן ושניין"ן, לא גרע מאם ליכא
תginן כלל. אבל להפסלין בלבדיכא תginן, אם לא
נעשו בצורתן נמצאת איין כאן תginן. עוד יש לבאר
דלהמיכשיין בחסרון תginן וסבירא להו דהתginן
תוספה על האות נינהו ולא חשיבי מגופה, א"כ
כשנדבקו לית לן בה, דדיבוק באותיות עצמן הוו
רשמענו לפסול. אבל בתginן לא שמענו. משא"כ
להסוברים דמנוף האות נינהו, דמשו"ה אם כתוב
ב' אותיות בלי תginן בשבת פטור כדאיתא
בשבת (דף ק"ה), כי היכי דבעיקר האות הדיבוק
פסול, היה בתginה לפי שהן מעכחותה. זע"י להלן
ד"ה ויש להעיר, ובד"ה ולכאורה.

אלא רעומד לניגר זה דברי המג"א שהביא
לחשיבות הרמ"ע, וכלל לתרוייתו בחדוא
מחטא, דכשהתginן פרודין או נוגעין וב"ז פסולין.
ומайдך אשכחן ליה (שם בסוף הסימן) לגבי כשלא
עשה תginן כלל שהכריע דעתך לתיקן, ומשמע מזה
ההיבין בפתרונות מדברי הרמ"ע דדיבוק פסול
גם למאן דמכשיר בחסרון. גם במשנה ברורה

גם החיד"א עצמו שכחוב דלהמיכשיין בחסרון
תginן, כאשר כשהן דבוקין כמו שהבאו, מ"מ
סימן שם בזה"ל: ברם אם יש ס"ת אחר, אין
לקרות בס"ת זה, דבנendoן דידן צריך לחוש לדעת
ספר החרומה ור"ת והרא"ש וסייעתם דפסלי
הס"ת בלילה תginן, ולדידיה נראה adam התginן נוגעים
וב"ז פסול וכור"ע"כ. ונראה דעתמו דआ"ג דמן
הש"ע שקיבלו הספרדים הוראותיו פסק באו"ח
(סימן ל"ז) להכשיר בלי עשה תginן, מ"מ מאחר
דהאר"י החמיר בזה (כמש"כ החיד"א שם לעיל מינה),
ע"כ יש לחוש לזה, וכשיטהו בכמה מקומות
בחיבוריו דאילו נגלה למין סברת האר"י הוה
הדור ביה. מ"מ יש להעיר דעתכ"פ לא מצינו בהדיा
דהאר"י פסל בחסרון תginן. זע"י קול יעקב (סימן
לי"ז סק"ח). נרמז יש לדין בהא מילתא מטעם דאיقا
ונפקים בזה אם לביך. וספק ברכות להקל, דקיימ"ל דאי
נגד סברת מאן אמרין סב"ל. מ"מ יש סוברים דכשראה מון
פלוגתא דרבנותא בזה והכריע אולין בתורה אפי' בספק
ברכות. ועוד דהרבב"ז כתב שלא אמרין סב"ל אלא היכא
דהפלוגתא כברכה עצמה, אבל כשהפלוגתא בעיקר המצווה
אלא דנסחן ממלא לעניין ברכות לא, והכא נמי דכוותה.
ואף דאיقا דפלייגי האי כלל, עכ"פ כשמן פסק כשיטת

מקבציאל/קולן של סופרים

שלא יהיו דבוקין. דמנלן לדידיהו דבעינן שייהו התגין בלתי דבוקים אפי' לכתהילה. וככ"פ הטעם הנז' פשיטה ליה טפי, ואעפ"כ אין זה לעיוכוא וכמברואר. אבל להפושlein בחסרון תגין מטעם דרמי לדיבוק באות עצמה וצל"ע בזה. עכ"פ יצא לנו דלהמיכשיין בחסרון תגין דכשר גם כשהן דבוקין, קיל טפי כשהדיבוק באופן שלא דמו לעיניין'ן ושייניין'ן, (ואפשר דכלוי עלמא מודים בה רכשו). ומ"מ להלכה גם כשהן דומין לעיניין'ן ושיניין'ן כשר.

(סקיין) הביא דברי האחוריינים בשם הרמ"ע, ובמבחן שם בהדריא דזה לעיוכוא, ולגביה חסרון תגין הכריע (שם בסקט"ז) רק דנכוון מאר לחוש להפושlein ולתקנם. וכיוצא בו בקסת הסופר שימן ה' סעיף ד') ובכלל יעקב (ס"ק ח' וסק"ח). מ"מ נראים הדברים כמו שביארנו לעיל בס"ד, וכמו שביאר הכי נמי גאון עוזינו החיד"א זצוק"ל, ובס' שמח נפש הנז', וכדרדייקי נמי דברי הרמ"ע כמו שהוכחנו. ובס' שמח נפש הנז' כתוב עוד שבספר הועלומות לב (סימן ז' ח' ט') האריך בעניין פקפקי התגין והעללה להכשיר עי"ש ואמ"א.

ד.

ולכאורה יש עוד סנייפ להכשיר בתגין דבוקין גם אליבא דרבנותא דס"ל דבדליך תא לתגין פסול, לפום מאי דכתב הרב המאירי (בקריית ספר מאמר ב' ח'יב) וז"ל: דוקא בשדבוקה האות נסודה צורתה האות כשרה. זואה"ז כי עוד בזהיל': וכן דוקא בשדבוקה לגטרי. אבל אם בא-tag אחד מזו לחברתה ומחברן, הוילו וניכר שאינו דבוק עיי' עצמה אלא עיי' tag אחד שמחברן, לא פסל. ע"כ. ומהרלנ"ח העתיק דבריו וכותב שכן נראה שהוא ג"כ דעת הרמב"ם וכו', והביאו מהר"ץ בתש"ר (ח"א סימן ק'). ושיטתם היא שאין אותן נפסלה אלא כנספסdet צורתה עד שלא תיקרא כל עיקר או תדרמה לאחרת, ומשו"ה ס"ל דרגל קו"ף הדבוקה לגגה כשר, וכן כנספסקה האות מאחר צורתה עליה וכו' עי"ש. א"כ ה"הanca לא גרע דיבוק התגין אחד בחברו, מדיבוק האות קצתה בקצתה כל שאין צורתה נפסdet. יותר מזה נראה דאפי' כשרות התגין נפסdet ורמיין לעיניין'ן ושייניין'ן. ג"כ כשר הוא לדידיהו, דכיוון דעיקר צורת האות שעליה התגין אינה מתקלקלה בכך. אין להביס על התגין בפני עצמן וכמאנ דליתינהו דמו, אליבא דרמ"ס ומאייר וסיעתם דס"ל דבדליך תא

ויש להעיר דאף להפושlein בدلיכא לתגין, מ"מ לא אמר הרמ"ע אלא בשע"י דיבוק נדרמו לצורת שניין'ן ושיוניין'ן, דהיינו כשהדיבוק בקצתה התג, כמש"כ בהדריא בזהיל' נפרד כל tag מחברו במקומות דיבוקה באאותיות. ונראה שלא דוקא, אלא הוא הדין בשדבוקין באמצעותו אייכא גווני דנראין כשייניין'ן ושייניין'ן. אבל יש כמה אופני דיבוקין דאכתי צורת צייניין'ן עליהן, כנודע למי שמצו בזה, ובאה לא קא מייריה הרמ"ע. וכן ראייתי בס' שמח נפש הנז' שצדיד להכשיר גם מטעם זה, עי"ש שכ' שיש לו כמה סנייפים להכשיר בתגין דבוקין, ואחד מהן כי בנדרון שנשאל עליו לא היינו הדיבוקים כאופן וסדר שכ' הרמ"ע וכר' ע"כ. והנה לפי הסברא השנייה שחייבנו לעיל דאליבא דהפושlein בחסרון לתגין, דנניין דיבוק בתגין כדיבוק בגין הטעם דפסול, א"כ ה"הanca אף דלייכא צורת צייניין'ן מ"מ פסול מאחר דטוף סוף דבוק הוא. ומגדלא אמר הרמ"ע אלא בגוונא דלייכא עלייהו צורת צייניין'ן נראה דלית ליה האי טעה שכחכנו אלא בהסבירא הראונה דכיוון דאין עליין צורת לתגין הויליכא לתגין ופסול לדידיהו. ויש לדוחות שלא הוצרך הרמ"ע לטעם דאיינו צורת צייניין'ן רק אליבא דהמיכשיין בחסרון, ע"כ קאמר דמ"ט כשבועשה לתגין לכתהילה יעשה בלתי דבוקים שייהו בצורת לתגין, ועדיף ליה למנקט טעם זה מלמנקט טעם

אף כשלא נסודה צורתה, משווה לא ס"ל להכשיר מטעם זה. או שמדובר הניחו לנו מן השמים להתגרר בו ולצורך שיטה זו בסניף להכשיר בנדון דין. מה גם דאשכחן לרביבנו המחבר ששם על סברתם להכשיר בנדון כיוצא בוות בתשוכתו הנזיל. ובעיקר הדעת כי לפסול אף בדיעבד פ"ת שמחמת שהיו אותיותיו צרות הוצרך הסופר לצמצם התגין ולדרכן, ופעמים היה יוצא באחד מגוג האות ומאותו הבד היו יוצאים ב' ענפים אחרים וכו'. והביאו בס' קול יעקב (סימן ל"ז סק"י) עי"ש. ולפענ"ד יש מקום להכשיר גם בוות מטעמים שנחbarsו לעיל בס"ד.

ה.

וכל זה שכתבנו הוא להכשיר התגין הדובקין זה בוות (בכל גווני דיבוק). עפ"י מא דקיים"ל כהממשירין בדריליכא תגין כלל, אבל אכתי נשאר לנו לבורר הא דכתיב הרמ"ע דס"ת שתגינו פרודין מן האותיות פסול וצריך תיקון אליבא דב"ע, והאחרונים (ומכלפם רבית המחבר) שכתבו דלהממשירין בדריליכא תגין ה"ה כשהן פרודין לא ראו גוף תשובה הרמ"ע כמ"ש לעיל. ומайдך מצינו להרבה אחרונים שהעתיקו דבריו להלכה פטוקה כמו במא"ב משנ"ב וקול יעקב הנזיל בשמות. וכ"ה בש"ת נתפה בכיסף (ח"ב י"ז סימן י') ושכן הורה מהר"י הכהן, ומבייא גם החיד"א בסוף תשר' הנז' שביווסף אומץ, וכ"כ בספרו מחב"ר (סימן ל"ז אות ב') בשם מהר"ב אספינוואה. וכ"מ בש"ת חת"ס (יז"ד סימן וס"ה) שכ' בעניין התגין המרובין ואותיות המשונות וויל': כל הדברים המקובלים איש מפי איש ולא נזכרו בש"ס, נחלבלו באורן הгалות ואין לסמוד עליהם, אבל מ"מ אין לפסול כתורים להאותיות, שייהינה נקשר ונעשה גולם אחד וכו' ע"כ. וכסבירת הרמ"ע שדקוק גם הוא כן מלשון חז"ל קשור כתורים לאותיות כדכתיב

תgin כשר. אלא דראיתי להחיד"א בשורת יוסף אומץ שס, בהשיגו ע"ד הזכרון יוסף שכ' להכשיר התגין הדובקין מכח דברי המג"א בשם המאירי וכו', וכתחב עליו החיד"א דליקא ראייה ממשום דהמאירי לא איירי בתגין הדובקין אלא בתג הנעשה בבעלי דעת ומחבר האות לחברתה וכו' (כלעליל בהערה), אבל בנ"ד נתחבירו התגין זל"ז הוויל כמו נתחבירו האותיות עצמן דפסול וכו'), תgin הנוגעין זב"ז דהו כי כמו ב' אותיות נוגעות זו בזו דפסול גם לדעת הרב המאירי וכו' ע"כ. הרי דנקיט החיד"א בפשיות דלא חשיבי התגין כאות אחת אלא כל חד נידון באפי נפשיה. א"כ אי אפשר לומר כדביבנו דבכי האי גונא יוכשר אליבא דהמאירי, ממשום דבדיבוק אותן באות כשניכר שהדריבוק מגוף האות ולא ע"י תג היוצא מאהת לחברתה יהיו נמי מודה דפסול. אמנם הסברא אינה נותנת כן, ומהשתא היכי לידיינועה דינייה להאי דין.

ובהדי"א מוכת כסבירא שכתבנו מהא דאיתא בשבת (רף ק"ד: ק"ה). תנא נתכוון לכתוב אותן אחת ועלו בידיו שתים חייב, והתן פטור, לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני עי"ש. ומתקבר פשוט דשתי אותיות עם תגיהן לא חשיבי אלא ב' אותיות בלבד, ואי כל תג הווי אותן בפני עצמו הוו להו שמונה. הלכך נראה דההיד"א נמי הכי סבירא ליה, ולא דק פורתא בלישניה כי לא נתה להכי מאחר דلنדוין רידיה לא נפקא מינה בזו אי חשיב הכל כאות אחת או כל תג נידון בפער"צ. דעיקר כוונתו לומר דשאני הא מנדוין כשtag מהחבר אותן שא' המאירי, לאפוקי מסבכת הזכרון יוסף דיליך מהא לנדוין רידיה. והגמ' דביארנו דלהמאירי יצא לנו דה"ה כשtagין דובקין ג"כ כשר, הרי הזכרון יוסף לא איתתי מהא דהמאירי, וגם החיד"א לא דיבר בוות ופשוט. ובפרט שמן הש"ע והאחרונים פסקו כשית הפסולים בנדבקה האות קצתה בקצתה

מקבציאל/ קולן של סופרים

זה האחרונים. ועיין עוד בספר מלאכת שמים (כלל כ"ה בכינה סקי"א).

ומ"מ נראה דייתר פשיטה ליה להזון איש (אחר שראה בדברי הרמ"ע דפסורש כי בהיפך) להכשיר בתгин פרודין, משום דמלבד סברא דעתה, הוכיח בן מהא DSTHAMO הפסיקים ולא ביארו דבר דשכיה טובא כזה, ולכן הוכיר בסוף דבריו רק תgin פרודין. ולפ"ז יש להסתפק אם הסברא שכ' לעיל דכשהטפר עשה כוון דבוקין או פרודין וכור' קיימת נמי לפ"י מסקנת דבריו אחר שראה גופו תשוי הרמ"ע, ונפקא מינה לאופן התקיקן אם להשלים התג להדיבוקו לאות או למחקו כלו ולהזור לעשותו וכור' כיעו"ש, דשما לא כתוב בן אלא ליישב שיטת הרמ"ע עפ"י מה שהבין בכוונתו מעיקרא. ועכ"פ מדברי הרמ"ע עצמו מוכח דקיל טפי תgin דבוקין. ואיך שייהי יש לנו סמכות להכשיר בדבוקין עפ"י האחרונים שהבאנו לעיל. אבל בפרודין צריכים אנו לסביר החזון אי"ש הנזיל דכל כי האי גוננא מילתא דשכיה טובא הו"ל לפוסקים לפרש. [אמנם נראה דאף תgin הדבוקין מצוי הוא, עי' בשוו"ת זכרון יוסף הנזיל ובחו"ב ס"ת הנמצאים בארץו ושאר ארץות נמצאו תgin דבוקין. וככ' שמה נפש המ' כי שכק"ק בית אל יכ"ע נמצאו תgin דבוקין ברוב הס"ת נחמדים ומרודוייקים אשר תמיד היו לומדים בהם ראשונים כמלאכיהם וכור'. אלא רכפי מה ששמעתי מצוי טפי פרודין מאשר דבוקין. אבל בנדרון הרבה מאלף הוא שנמצא בלחוי דבוק לנוף אותן. וצל"ע]. ומසפקא לי מילתא אם לסמוך למעשה על סברת החזו"א אף רוב גובריה, אבל יחד הוא נגר כל האחרונים הנזיל. אמן בצדروف קבלת אבותינו הראשונים שהיו נהגים לכתילה לעשותן פרודין כמש"כ מהרי"ז, א"כ שפיר יש להקל. ופשיטה שלא להוציא ס"ת אחר בשבייל זה. וכן המנהג בקהלותינו שאין מוציאין ס"ת אחר בשבייל

ומפרש לעיל. וע"ע בס' רוח חיים להגר"ח פלאני (סימן ל"ז). ובחוורת אדור תורה (שנה ט' ס"ר ל"ז).

ברם ראה זאת מצאתו לגאון אחרון בדורינו החזון אי"ש זצ"ל (אורית ס"ה ח' אות י"א), ונכפל (כיבור"ד סימן ק"ט) דפליג בהדייא ע"ד הרמ"ע הנז' גם לגבי תgin הפרודין מגוף אותן, עי"ש היטב בכל דבריו דס"ל שלא נפסל הספר במא שתהгин פרודין או דבוקין ורק על התgin עצמן יש מקום לומרadam שעאן הסופר בכל מקום בן דמוכחה דסביר שככ"ל פרודין או מחובין דבוקא ול"ז, חסר בכוונות לשם וכור' ויש למחקן. ולכן אם רק במקומות מפוזרין בלבד עשה בן כשרין התgin, ומ"מ גם כעשה כוון אין נפסל הספר בכך. עוד כי שם אח"ז, דכיוון דהפטקת התgin היא מילחה דשכיה טובא, ואם זה פוטל בסחו"מ הו"ל לפוסקים שסתמו דהתgin אינם מעכbin לפרש דכשאנים נוגעים פסול, אלא וודאי שדעתם דדין נפסקו התgin לא גרע מלא זיין כלל עי"ש. [עוד כי שם דאף להסברים והתgin מעכbin, מ"ט נראה דאם הפטק מועט וניכר הדבר שהן תנוי אותן כשר עי"ש]. ואף שלא הוכיר בהדייא בסוף דבריו תgin דבוקין, נראה דס"ל דה"ה דכשר גם בזה, וכמברואר בתחילת דבריו שם לפום מי דסביר מיעיקרא דהרמ"ע אינו פוטל רק התgin לא את הסתו"מ עצמן, כי ע"ג דהן כאוთיות בין שיטה לשיטה לא מצינו דמיPsiל בהכי, בפרט בתgin שניכר שהן תנוי רק שכחות שלא כדין, ומירידי שם הן בתgin דבוקין הן בפרודין (כיעו"ש בראש הדיבורו כתופר), רק שאח"ז ראה בגוף דברי הרמ"ע דנראה שם שפוטל הסתו"מ עצמן, וככתב עלי רדבריו אינם מובנים וכור'. עי"ש שהקשה ע"ד הרמ"ע שכיadam ידוע שכחנן מומחה תלין שנפסקו אחר כתיבה ומכתירין, אך כשר קודם שחזר והיברן.adam פוטל בתחילת פוטל בסוף וכור'. וכבר הקשה בן בטמ"ג, ועי' בס' מאסף לכל המחות (סימן ל"ז סק"ט) מה שכחטו על

עליהן-tag אחד ויש שנים ויש ג' עד ז' (ולהמארדי בקרית ספר אמר כי "א עד ט"), וכמו שביארנו בס"ד בס' האותיות המשונות בתורה, ולידיהם הא דאיתא במנחות (כ"ט) דאותיות שעתנ"ז ג"ץ בעין ג' ג' זיוןין, היינו דוקא במזוזה וכו'. ובתיקון סופרים כתמי' קדמון מצאתי ברוב הכלאותיות שעתנ"ז ג"ץ הן מתייגות ב' תגין בלבד, בלבד התגין המרובין המצוים שם בשאר אותיות ובמקו"א הערתי בזו. ומש"כ דעל פי הסוד נראה דין מקום לזה, ע"ע בקول יעקב (סקט"ז), וממה שהבאתי בס' האותיות המשונות בתורה (עמ' קי"ז טור א') תשובה מוצאת גם לזה, עי"ש שנמצא חוכב בשם האר"י שאמר לקצת חברים לכתוב מדרש ר' עקיבא בן יוסף על התגין ואותיות משונות. והנה במדרשו ר' עקיבא הנז' נזכר בהדיא בכמה אותיות שיש עליהן ב' תגין (עי"ש בס' האותיות המשונות פ"ד) ויש להאריך אלא עכ"פ אין לי עסק בנסודות ובמה שהורשיתית אתבונן. ולפי האמור לעיל שפיר יש מקום להקשרו ס"ת בשני תגין ולא לגנוו ולפסלו למגורי, אלא שבזמה"ז שנשתכח מסורת כתיבת התגין באופן הנז"ל הדבר תמה וזר מאיד להמן. ובנדון כיווץ בזו כתוב החיד"א בירוש אומץ (ס"י י"א אות ב') בעניין ס"ת שהיו בו אותיות מלופפות חז"ל:inan בדין לא בקיינן באותיות משונות הללו וכו' יש לחוש שמא אייזו מן האותיות הללו לא נכתבו כהונן וכו', וגם נראה זרות כפול לעניין ההמן ושב ואל תעשה עדיף. אך אין לגנוו כי הוא בקדושתו ואם קראו בו יצאו יד"ח, אבל לכתתילה יותר טוב שלא לקרוות בו ע"כ. ויש לחלק בין הנושאים, דהכא יש מקום יותר להקשרו לכתתילה.

דיבוק תגין, או"ג דבדיבוק באות עצמה מוציאין גם בדיבוק קל. ומ"מ לכתתילה יש ליזהר.

ג.

בשור"ת יוסף אומץ להחיד"א שם נshall בנדון ס"ת שאוחזתו קטנות. ולכן התג האמצעי של שי"ן דבוק אם השני, כי לא תוכל האות שאתו, ועלה על לב השואל למחוק האמצעי וישארו ב' תגין. והשיב דלא תהא כזאת, דמלבד הפשט דאין לשנות מקבלת רזיל כל שלא נמצא סמרק מן הגאנונים פוסקי הלכות וכו', מה גם דנראה לפי הסוד לא נכון לעשות כן, וכבר נודיע רסת"ת בלי תגין פסק מרן בש"ע או"ח (סימן ל"ז) דכשר וכו', מ"מ גם להמכו"רים ס"ת בלי תגין כלל, כשהתגין שלא כתקנן כי הרמ"ע בתשרי דפסול והיינו תשוי הרמ"ע שהבאו לעיל וכו', בנדון זה לא שיין חשת הרמ"ע דנראין כאותיות קטנות וכו', ברם אם יש ס"ת אחר יש לחוש לסברת הפסולין בלי תגין, עיי' מש"כ ע"ז לעיל אותו ג' וכו', ולידיהם נראה דאם התגין נוגעין זב"ז פסול, וכ"ש בנ"ד דבכל הס"ת התג הג' של השיין איןנו נוגע באות וכו', ונראה מהשאלה דאין לו תיקון כי האותיות קטנות וכו' עש"ב.

ולפענ"ד יש מקום להקשרו לפום דינה, דמאי דכתב החיד"א שלא נמצא סמרק מן הגאנונים פוסקי ההלכות וכו', הנהenan בעניינות אשכחן דນזכר בהדיא בדברי הגאנונים והראשונים דס"ל דכתיבת התגין בס"ת היינו שיש אותיות